ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ФИЛОСОФИЯ · 1-дәріс

Тіл философиясының пәні, әдіснамасы және лингвистикамен байланысы

Дәріскер: Кузембекова Ж.Ж. PhD, қауымдастырылған профессор

пәні

Тіл философиясы тілдік жүйені ғана емес, оның ұғымдық негізін зерттейді

Тілдің табиғаты

Мағынасы, референциясы және ойлаумен байланысы

Лингвистика

Нақты тілдік жүйелер мен қолданыстарды эмпирикалық сипаттайды

Философиялық талдау

Сипаттаудың ұғымдық алғышарттарын айқындайды

ӘДІСНАМАЛЫҚ АЖЫРАТУ

Философиялық мәселе эмпирикалық гипотезамен тең емес

01

Нысанды анықтау

Зерттеу нысанын және ұғымның түсіндіретін құбылысын анықтау

02

Салыстыру

Ұғымды балама түсіндірмемен салыстыру

03

Бағалау

Тілдік дерекке сүйеніп, әр тәсілдің артықшылығы мен шектеуін бағалау

Философиялық дәлел тілдік мысалдан автоматты түрде туындамайды: алғышарт пен қорытынды ашық көрсетілуі керек.

МЫСАЛДЫ СЫНАУ

Бір тілдік мысал әмбебап заңдылықты өздігінен дәлелдемейді

«Мен уәде беремін» және «I promise»

Формалық сәйкестіктен бөлек, контекстке, сөйлеушінің ниетіне және әлеуметтік жағдайға тәуелді.

- Қарсы мысалдар мен контекст айырмашылықтарын қарастыру
- Ұғымның операциялық анықтамасын көрсету
- Әдістің шектеулерін ашық сипаттау

ЗЕРТТЕУ СҰРАҒЫ

Үш деңгей зерттеу сұрағын нақтылайды

Онтологиялық

Тілдік бірліктер мен мағынаның табиғаты қандай?

Эпистемологиялық

Тіл туралы білім қандай дерекпен негізделеді?

Әдіснамалық

Сипаттау мен түсіндіру қалай арақатынасады, теория қалай тексеріледі?

ТІЛДІК ҚЫЗМЕТТЕР

Тіл әрі әлемді бейнелейді, әрі әлеуметтік әрекет жасайды

Репрезентациялық қызмет

Тіл нысандарды, жағдайларды және қатынастарды сипаттайды

Әрекеттік қызмет

Айтылым контексте белгілі бір іс-әрекетті жүзеге асырады

ТЕОРИЯНЫ БАҒАЛАУ

Теорияның түсіндіру күші оның дерек пен шектеуді қалай байланыстыратынынан көрінеді

Формалды-аналитикалық бағыт

Мағына, логикалық форма, референция және ақиқат шарттары

Формализацияға күшті, бірақ контекст өзгермелілігін толық қамтымауы мүмкін

Қолданысқа бағдарланған бағыт

Диалог, сөйлеу жағдаяты және әлеуметтік норма

Контексті жақсы ашады, бірақ жалпылау күрделірек

ДОКТОРАНТТЫҢ ЖҰМЫСЫ

Докторант теорияны сипаттап қана қоймай, оны сынайды

01

Салыстыр

Екі ғылыми ұстанымды салыстыру: кемінде бір күшті және бір әлсіз жағын дәлелдеу

02

Ажырат

Қазақ және ағылшын тілдерінен алынған мысалда дерек пен интерпретацияны бөлу

03

Жоспарла

«Тілдің репрезентациялық және әрекеттік қызметі» бойынша 500 сөздік сыни эссе жоспарын әзірлеу

04

Ұсын

Диссертациялық зерттеу сұрағы мен ықтимал әдісті ұсыну

ДИССЕРТАЦИЯ ЛОГИКАСЫ

Диссертациялық зерттеу ұғым, дерек және теорияны бір жүйеге келтіреді

01

Шолу

Әдебиетке шолу жасап, бәсекелес түсіндірмелерді анықтау

02

Операцияландыру

Негізгі ұғымдарды операцияландыру

03

Іріктеу

Мәтін, корпус немесе сұхбат деректерін іріктеу критерийлерін белгілеу

04

Талдау

Деректерді талдау және қарсы мысалдарды қарастыру

05

Шектеу

Қорытындының қолданылу шегін ашық сипаттау

Докторанттарға арналған аналитикалық тапсырмалар

1. «Философиялық мәселе vs эмпирикалық гипотеза» бойынша екі ұстанымның күшті және әлсіз жағын дәлелдеңіз.
2. Метафизикалық, эпистемологиялық сұрақтарды қазақ/ағылшын тілінен алынған мысалдармен талдаңыз.
3. «Тілдің репрезентациялық және әрекеттік қызметі» тақырыбында 500 сөздік сыни эссе жоспарын құрыңыз.

ҚОРЫТЫНДЫ

Негізгі нәтиже: ұғымдық айқындық пен дәлелдік тәртіп

- Тіл туралы философиялық сұрақтарды нақты лингвистикалық сипаттамадан ажырату
- Терминдерді дәл анықтап, балама позицияларды әділ салыстыру
- Тұжырымды дерекпен және логикалық аргументпен негіздеу
- Академиялық адалдық: дәйексөзді түпнұсқамен тексеру, парафраз бен өз тұжырымын ажырату

Ұсынылатын ғылыми әдебиеттер

• Austin, J. L. (1962). How to Do Things with Words.

• Humboldt, W. von (1836). Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues.

• Searle, J. R. (1969). Speech Acts.